

Despre atitudinea savanților față de interferență

Larisa Pancenco,
doctorandă, UPS „Ion Creangă”

Abstract

Interference is viewed in different ways by different scientists. Some of them consider that it is a positive phenomenon, the other think that it inhibits all the processes in both communication and language. Still the other point out its existence and do not show their attitude towards the phenomenon.

Keywords: *bilingualism, interference, language contact, the role of interference.*

Una dintre consecințele contactului lingvistic și bilingvismului, ca și schimbarea de cod, transferul și împrumutul, este interferența. Apariția ei poate fi explicată apelând la cuvintele lui L. Șcerba, care a afirmat că în procesul de învățare al limbii străine „se observă o luptă permanentă și vigilentă cu limba maternă” [Apud: 19, p. 7].

Termenul *interferență* (din lat. *inter* „între” și *ferens* (*ferentis*) „cel care poartă, transportă”) a fost preluat din fizică și înseamnă „un fenomen de suprapunere și de compunere a efectelor a două (sau a mai multor) mișcări vibratorii provenite din surse diferite” [28].

În primul rând, trebuie remarcat faptul că interferența are sens dublu în lingvistică: este în același timp un proces și rezultatul acestui proces. Interferența a fost abordată din perspectiva mai multor științe, drept: contaminare de comportament în psihologie, accident de bilingvism în lingvistică sau tip special de eroare în pedagogie.

În literatură, putem găsi multe păreri contradictorii despre noțiunea de „interferență”, despre importanța acestui fenomen atât pentru persoanele bilingve, cât și pentru dezvoltarea limbii, precum și despre termenul *interferență* ca atare.

Există savanți care înțeleg interferența numai ca un fenomen negativ, care inițial afectează doar abilitatea vorbitorului de a comunica, dar, cu timpul, poate deteriora și structura limbii.

Astfel, psihologul și filozoful Serghei Rubinstein, în lucrarea „Основы общей психологии”, publicată pentru prima dată în anul 1946, descrie interferența din punct de vedere psihologic ca „o interacțiune inhibitoare a abilităților, când competențele deja existente împiedică formarea celor noi sau reduce eficacitatea lor” [25, p. 487].

O. Kimîn, în „Особенности русской речи корейцев” (1964), menționează că interferența este un fenomen al vorbirii într-o limbă străină, care rezultă din „neeliberarea” de la competențele în limba maternă, din cauza diferențelor fundamentale din limbile care se ciocnesc binar [Apud: 10, p. 81].

J. Fishman, în „Readings in the sociology of language” (1968), susține că interferența este o interacțiune sau fuziune a două limbi, ceea ce este vătămător, dăunător și nociv [Apud: 5, p. 47].

Victor Rosenzweig consideră că interferența este „încălcarea regulilor de coexistență a limbilor în contact de către un bilingv, ceea ce apare în vorbirea lui ca o abatere de la norme” [24, p. 4].

Veaceslav Ivanov susține că interferența este un fenomen negativ, care, într-un fel sau altul, împiedică comunicarea liberă. Potrivit lui, interferența apare din cauza „prezenței în capul” unui bilingv a limbii lui materne [17, p. 67]. Mai mult decât atât, interferența este activă doar în etapele inițiale de cunoaștere a unei limbi străine și devine mai slabă în etapele avansate, dar, în general, este o caracteristică a bilingvismului.

Lidia Colesnic-Codreanca propune să numim interferența bilingvă o situație când un individ bilingv confundă cele două limbi, adică atunci când limba în care-și ține discursul conține elemente provenite din cealaltă limbă [2, p. 27]. După părerea ei, termenul *interferență* se referă atât la interacțiunea a două procese psiholingvistice, care funcționează obișnuit în mod independent la un individ bilingv, cât și la produsul lingvistic conștient al acestei interacțiuni. Acest produs este definit în toate cazurile drept o deviere în raport cu normele a două limbi în contact.

În „Dicționarul de științe ale limbii” găsim următoarea definiție a interferenței: „interferența este o abatere de la normele uneia dintre limbile în contact, prin introducerea unor particularități din cealaltă limbă” [1, p. 270]. După părerea autorilor, introducerea de elemente străine în sistemul unei

limbi are ca efect unele reamenajări locale ale acestuia sau o reorganizare mai amplă, implicând modificări ale întregului ansamblu de opoziții. Aceștia consideră că conceptul de „interferență” se suprapune cu acela de „transfer negativ”.

E. Zgârcibabă-Bogdan notează despre interferență următoarele: „interferențele sunt mutațiile dintr-o limbă sub influența unui „agent” exterior, de natură tot lingvistică, dintr-o altă limbă” [9, p. 84].

V. Panchin și A. Filippov consideră că interferența este „influența limbii materne a bilingvului sau a celui care învață o limbă străină asupra discursului său într-o altă limbă sau asupra percepției ei” [23, p. 42]. Autorii afirmă că această influență este negativă și duce la erori și alterări.

Unii oameni de știință, dimpotrivă, susțin că interferența este un fenomen pozitiv, care îmbogățește limba și duce la dezvoltarea ei continuă.

Astfel, E. Ahunzeanov menționează că interferența este „schimbarea în structura sau componentele structurii unei limbi sub influența unei alte limbi și nu contează dacă se are în vedere limba maternă, nativă pentru persoana dată, sau a doua limbă, deoarece interferența poate să apară în ambele direcții” [10, p. 82].

Potrivit autorului, interferența trebuie să fie considerată „un fenomen pozitiv, care contribuie la îmbogățirea reciprocă a limbilor în contact prin apariția trăsăturilor comune pentru dezvoltarea lor convergentă, penetrarea elementelor structurale dintr-o limbă în alta și creează condiții propice pentru îmbunătățiri calitative în dezvoltarea sistemelor lor”. După părerea savantului, nu interferența, ci transferența are caracter negativ, pe care o definește ca „transferul elementelor, caracteristicilor și regulilor dintr-o altă limbă”; considerând că anume transferența generează redundanță lingvistică, creează obstacole semnificative în însușirea a două limbi. Acest punct de vedere contrazice opiniile majorității oamenilor de știință și încă o dată confirmă ambiguitatea conceptului în cauză.

L. Aiupova consideră că interferența este o consecință necesară a oricărui contact dintre limbi [11, p. 18]. În opinia ei, interferența la nivel de limbă poate fi considerată un fenomen pozitiv, pentru că ea „promovează îmbogățirea reciprocă a limbilor în contact”. Interferența la nivel de vorbire este adesea menționată ca un fenomen negativ, asociindu-se cu erorile din a doua limbă. S. Romaine preferă termenul *transfer* și face distincție între transferul pozitiv și cel negativ, deși atenția lingviștilor implicați în cercetarea bilingvismului este concentrată mai mult pe transferul negativ [6, p. 52].

J. Swann, ca și S. Romaine, preferă termenul *transfer*, afirmând că acesta este „influența primei limbi a individului asupra limbii studiate ulterior, limbii-țintă” [7, p. 317]. Termenul *interferență*, care este familiar pentru noi, autorul îl numește învechit, preferând termenul *transfer negativ*; deci lingvistul face distincție între transferul pozitiv și cel negativ. Transferul pozitiv are loc atunci când caracteristicile primei limbi și ale limbii-țintă coincid. Transferul negativ apare atunci când un model sau o caracteristică a primei limbi este greșit păstrată pentru un model diferit din limba-țintă.

Cu toate acestea, majoritatea oamenilor de știință au atitudine neutră față de fenomenul interferenței și în lucrările lor descriu numai procesele care au loc în limbă și comunicare sub influența unei sau mai multor limbi.

Astfel, B.P. Hașdeu, în „Principie de lingvistică” (1881), scria că interferența („amestec primar”) este procesul când „două vocabulare și două gramatici se reduc prin cernerea afinității elective, într-un lexic și într-o gramatică unice” – fonetica, morfologia, sintaxa, ideologia (semantica), totul se combină într-un plan nou, totul se schimbă mai mult sau mai puțin” [Apud: 9, p. 84].

Uriel Weinreich definește termenul *interferență* ca o abatere de la normele unei limbi existente în vorbirea bilingvilor din cauză că ei știu mai mult decât o limbă, deci ca o urmare a contactului lingvistic [14, p. 22].

Potrivit savantului, interferența implică reconstrucția modelelor, ca urmare a introducerii elementelor unei limbi străine în acele domenii ale limbii care au o organizare structurală mai înaltă (nucleul sistemului de foneme, morfologie, sintaxă, unele aspecte ale vocabularului).

Lingvistul american Einar Haugen, în articolul său „Language Contact” (1957), constată că interferența apare atunci când două sisteme lingvistice se suprapun în procesul de comunicare și a definit-o drept „cazurile de abatere de la normele limbii care apar în vorbirea indivizilor bilingvi, ca urmare a cunoașterii a două sau a mai multor limbi” [26, p. 62]. Savantul constată, de asemenea, că cercetările în domeniul interferenței trebuie să aibă, inevitabil, nu numai caracter lingvistic, ci și psihologic și sociologic.

Lingvistul australian Michael George Clyne, în cartea sa „Transference and Triggering” (1967), constată că preferă mai mult termenul *transferență* decât *interferență* și l-a definit ca adoptarea oricăror elemente sau caracteristici dintr-o altă limbă [Apud: 6, p. 52]. Termenul *transferență* este neutru, el înglobează atât aspectele negative ale fenomenului, cât și pe cele pozitive.

M. Mihailov a descris interferență ca „fenomenul de abatere de la normele lingvistice, care are loc atunci când o persoană (sau un grup de oameni) utilizează regulat două sau mai multe limbi” [22, p. 61]. Savantul susține că interferența se referă numai la vorbire. Sigur, interferența apare în procesul de comunicare, dar în cazul în care limbile sunt în contact de mai mult timp, ea poate afecta și modifica și limba.

I. Rusu, în cartea „Elementele autohtone în limba română. Substratul comun româno-englez” (1970), susține că interferența constituie un aspect al difuzării culturale [Apud: 5, p. 48].

János Juhasz, în „Probleme der Interferenz” (1970), a dat, probabil, cea mai scurtă definiție interferenței, caracterizându-o ca „o abatere de la norme” [Apud: 16, p. 58].

Iurii Jluțenco consideră că interferența lingvistică include „toate modificările în structura limbii, precum și în semnificația, proprietățile și compoziția unităților ei, care apar în urma interacțiunii cu limba care intră în contact cu ea” [16, p. 61].

Lidia Barannicova, în „Сущность интерференции и специфика ее проявления” (1972), oferă o definiție destul de simplă interferenței, având în vedere că noțiunea dată înseamnă „schimbările în structura sau componentele structurii unei limbi sub influența unei altei limbi” [Apud: 11, p. 18].

M. Copîlenco și Z. Ahmetjanova, studiind interferența fonetică la kazahii care vorbesc limba rusă, au ajuns la concluzia că interferența „însoțește în mod inevitabil bilingvismul” [21, p. 4].

Lluís Payratoscria menționează, în anul 1985, că interferența se întâlnește în cazul vorbitorilor bilingvi, care utilizează într-o limbă trăsături fonetice, morfologice, sintactice sau lexicale caracteristice altei limbi [Apud: 5, p. 48].

Manfred Üsseler a descris interferența din punct de vedere sociolingvistic ca „o influență reciprocă a limbilor și dialectelor, ca urmare a contactelor lingvistice și bilingvismului, care se manifestă în împrumutul de elemente lexicale, reguli gramaticale și fonetice de către o limbă din altă limbă” [27, p. 187].

Lingviștii Ion Dumeniuc și Nicolae Matcaș, în „Introducere în lingvistică” (1987), consemnează că interferența limbilor trebuie considerată „orice modificare fonetică, semantico-lexicală, gramaticală și stilistico-funcțională a elementelor unei limbi, operată de persoane bilingve în una din limbi sub influența modelelor de expresie din limba de contact” [3, p. 67].

T. Baliașvili a descris interferența din punct de vedere psihologic, ca un rezultat al interacțiunii competențelor lingvistice, cu alte cuvinte, aceasta este interferența competențelor [12, p. 75].

A. Carlinschi definește interferența ca „o abatere de la norme într-un discurs în limba a doua, care rezultă sub influența primei limbi în procesul de comunicare în condițiile de bilingvism” [18, p. 97].

В.И. Беликов și Л.П. Крысин afirmă că interferența este „orice influență a unei limbi asupra alteia, precum și rezultatul acestei acțiuni” [13, p. 32]. Autorii consideră interferența un fenomen caracteristic pentru persoane aparte, dar au subliniat faptul că în cazul bilingvismului colectiv aceleași procese de interferență duc la schimbări în limbă.

Peter Tudgill consideră că interferența (*admixture*) este pătrunderea elementelor dintr-o limbă sau dialect în altă limbă sau dialect [8, p. 5].

Nicolai Vahtin și Evghenii Golovco, doctori în filologie, antropologi, au definit interferența ca „interacțiunea și influența reciprocă a celor două sisteme lingvistice în condițiile de bilingvism” [15, p. 135]. Ei afirmă că în cazul interferenței apar caracteristici care nu au fost observate anterior sau existau doar la nivel de tendințe în fonetică, morfologie și sintaxă înaintea contactului lingvistic.

Conform autorilor „Dicționarului de termeni sociolingvistici”, interferența în sens larg înseamnă „interacțiunea dintre sisteme lingvistice în condițiile bilingvismului, exprimată ca o abatere de la normele oricărei limbi care apare în vorbirea persoanelor bilingve” [20, p. 82]. Interferența în sens restrâns este definită ca abatere de la normele a două limbi sub influența celei materne în discursul scris și oral al bilingvului.

Doina Ivanov menționează că interferența este „o abatere de la normele lingvistice ale limbii a doua care apare la vorbitorii nativi ai primei limbi ca rezultat al contactului dintre cele două sisteme lingvistice și al influenței limbii materne asupra limbii străine” [4, p. 73].

Unii savanți nu sunt de acord cu termenul *interferență* și propun să fie înlocuit cu alți termeni.

Astfel, lingvistul englez Stephen Pit Coder, care a studiat unele greșeli comise de către studenți, notează în articolul său „A role for the mother tongue” (1983) că este categoric împotriva termenului *interferență* în special și chiar a termenului *transfer* în general, afirmând că acești termeni sunt asociați cu o teorie simplistă de învățare a limbii pe baza deprinderilor. În locul lor, se propune sintagma *rolul limbii materne* [Apud: 4, p. 75].

Mike Sharwood-Smith și Eric Kellerman, în cartea „Crosslinguistic influence in second language acquisition” (1986), propun termenul care este, după părerea lor, neutru – *crosslinguistic influence* (influența interlingvistică) –, pentru a numi cazurile când o limbă afectează o altă limbă [Apud: 6, p. 52].

Indiferent de atitudinea față de interferență, problema contactelor lingvistice și a fenomenelor asociate a devenit relevantă pentru aproape fiecare țară. Interacțiunii limbilor și interferenței le sunt dedicate numeroase lucrări în întreaga lume. Într-adevăr, aceste procese complexe și, în același timp, foarte interesante, merită cea mai mare atenție din partea lingviștilor, sociologilor, psihologilor, antropologilor, profesorilor etc.

Bibliografie

1. Bidu-Vrânceanu, A., Călărașu C. ș.a., *Dicționar de științe ale limbii*, București, Nemira, 2005.
2. Colesnic-Codreanca, L., *Sociolingvistica. Mic dicționar terminologic*, Chișinău, Museum, 2002.
3. Dumeniuc, I., Matcaș, N., *Introducere în lingvistică*, Chișinău, Lumina, 1987.
4. Ivanov, D., *Interferențe între limba română și limba engleză în învățarea limbii engleze de către români*, București, Editura Universitară, 2011.
5. Jieanu, I., *Interferențe lingvistice româno-spaniole*, Iași, Lumen, 2012.
6. Romaine, S., *Bilingualism*, Oxford, Blackwell, 1995.
7. Swann, J., Deumert, A. et al., *A dictionary of Sociolinguistics*, Tuscaloosa, The University of Alabama Press, 2004.
8. Trudgill, P., *A Glossary of Sociolinguistics*, Oxford, Oxford University, Press, 2003.
9. Zgârcibabă-Bogdan, E., *Introducere în lingvistică*, Cahul, Universitatea de Stat „B.P. Hașdeu”, 2010.
10. Ахунзянов, Э.М., *Двуязычие и лексико-семантическая интерференция*, Казань, Изд-во Казанского университета, 1978.
11. Аюпова, Л.Л., *Вопросы социолингвистики: типы двуязычия в Башкирии*, Свердловск, Изд-во Уральского университета, 1988.
12. Балиашвили, Т.С., *Интерференция как проблема двуязычия*, Тбилиси, Изд-во Тбилисского университета, 1988.
13. Беликов, В.И., Крысин, Л.П., *Социолингвистика*, Москва, РГГУ, 2001.
14. Вайнрайх, У., *Языковые контакты*, Киев, Вища школа, 1979.
15. Вахтин, Н.Б., Головкин, Е.В., *Социолингвистика и социология языка*, Санкт-Петербург, Гуманитарная Академия, 2004.
16. Жлуктенко, Ю.А., *Лингвистические аспекты двуязычия*, Киев, Вища школа, 1974.
17. Иванов, В.В., Иванова, В.А. и др., *Грамматическая интерференция в условиях национально-русского двуязычия*, Москва, Наука, 1990.
18. Карлинский, А.Е., *Основы теории взаимодействия языков*, Алма-Ата, Гылым, 1990.
19. Кашкурович, Л.Г., *Формирование универсальных умений билингва*, Москва, Высшая школа, 1988.
20. Кожемякина, В.А., Колесник, Н.Г. и др., *Словарь социолингвистических терминов*, Москва, Институт языкознания РАН, 2006.
21. Копыленко, М.М., Ахметжанова, З.К., *Фонетическая интерференция в русской речи казахов*, Алма-Ата, Наука, 1984.

22. Михайлов, М.М., *Двуязычие (принципы и проблемы)*, Чебоксары, Чувашский государственный университет, 1969.
23. Панькин, В.М., Филиппов, А.В., *Языковые контакты: краткий словарь*, Москва, Флинта, 2011.
24. Розенцвейг, В.Ю., *Языковые контакты*, Ленинград, Наука, 1972.
25. Рубенштейн, Л.С., *Основы общей психологии*, Санкт-Петербург, Питер, 1999.
26. Хауген, Э., „Языковой контакт”, в *Новое в лингвистике*, Москва, Прогресс, 1972, с. 61-80.
27. Юсселер, М., *Социолингвистика*, Киев, Вища школа, 1987.
28. <http://dexonline.ro/definitie/interferenta> (08.08.2014).